

DUPĂ 50 DE ANI. MĂRTURII INEDITE PRIVIND SITUAȚIA DE PE FRONTUL DIN MOLDOVA ÎN AUGUST 1944.

Alexandru Andronic

Actualmente studierea cât mai temeinică a tuturor factorilor interni și externi privind evenimentele din august 1944 pe baza documentelor, îndeosebi din arhivele din străinătate, care și-au deschis porțile după trecerea a 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, a devenit o sarcină prioritară a tuturor istoricilor de bună credință¹.

În ultima vreme au apărut, pe lângă lucrări de strictă specialitate, unele opere de sinteză, în care istoricii au ajuns la una din cele mai importante concluzii sub raportul rolului armatei regale române în desfășurarea evenimentelor din august 1944 în interiorul țării și mai puțin clar pe fondul din Moldova, afirmându-se totuși că armata română perfect disciplinată a răspuns la ordinul regelui Mihai I de a înceta lupta împotriva Armatei Roșii, scoțând în acest fel România din Axă, ceea ce a constituit "unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial"².

De asemenea, nu trebuie să pierdem din vedere memoriile de război, ca sursă de informație documentară, implicând însă prezența spiritului critic privitor la selectarea și diferențierea datelor istorice respective, implicând și coroborarea acestora cu știrile documentare cerute³.

Ieșirea României din Axă, prin încetarea războiului contra URSS și a trecerii în stare de neutralitate, ca apoi să se producă aderarea la Națiunile Unite, se putea realiza imediat printr-un armistițiu militar, crearea unui aliniament și discutarea condițiilor între ambele părți aflate în cobeligeranță, și a reprezentat singura și imediata măsură a scoate țara din planul hitlerist de transformare a României în câmp de bătălie. Armistițiul militar a fost acceptat principial și de Ion Antonescu drept singura măsură de a împiedica derularea bătăliilor pe teritoriul României de către armata germană⁴.

Consfătuiri secrete s-au desfășurat în anturajul regelui Mihai I, acesta fiind implicat apoi în luarea celei mai temerare și hotărâtoare misiuni: arestarea lui Ion Antonescu⁵. Însă, hotărârea de a scoate România din Axă impunea forțelor militare și politice angajate în această acțiune o tactică și strategie bazată pe cele mai propice condiții interne de pregătire și realizare a acțiunii, în primul rând cu forțele militare devotate regalității. Acest punct de vedere, conform tatonărilor de pace pe diferite canale, cum a fost cel de la Berna, a evidențiat că singura măsură eficientă era contactul direct cu Uniunea Sovietică, ceea ce, în cele din urmă, s-a produs prin canalul Stockholm⁶.

Menționăm că V. Pella, diplomat român în Elveția, în urma convorbirii cu Dulles, atunci funcționar al ambasadei americane la Berna, a primit de la acesta, în ceea ce privește ieșirea României din Axă răspunsul clar că românii să se adreseze direct Moscovei. Același punct de vedere a fost exprimat și de W. Churchill la 2 august 1944. De aceea prin canalul de la Stockholm, încă din 8 august 1944, se ceruse

agrementul pentru generalul Aurel Aldea în vederea sosirii sale la Moscova pentru a discuta amănuntele ieșirii României din Războiul antisovietic. După cum se știe, acest agreement a fost dat de sovietici abia în dimineața zilei de 20 august 1944, însă generalul A. Aldea își îndeplinise misiunea - după cum se va vedea în cele ce urmează - pe frontul din Moldova chiar înainte de 20 august 1944, când a început ofensiva sovietică pe frontul românesc între Siret și Nistru.

În acest context, sub raportul devansării cu trei zile, adică la 23 august 1944 și nu la 26 august a ieșirii României din Axă, un rol important a revenit armatei, în care sens subliniem rolul major avut de colonelul D. Dămăceanu, mentorul regelui Mihai I (în calitate sa de fost director de studii al clasei de liceu militar creată de Carol II pentru Marele Voevod de Alba Iulia, Mihai, moștenitorul tronului României), de generalul C. Sănătescu, sfătuitorul din ultima vreme a regelui Mihai I (în calitate de șef al Casei Regale), de colonelul Marcel Olteanu, Comandantul Regimentului de Gardă Călare sau Escortă Regală (în calitate de aghiotant regal pe lângă Regina-Mamă Elena), de generalul C. Nicolescu, comandantul Corpului V Armată, pe frontul din Moldova (în calitate sa de fost Comandant al Regimentului de Escortă Regală), toți, bucurându-se de o mare încredere din partea lui Ion Antonescu, ca ofițeri de cavalerie. La toți aceștia se adaugă comandanții următoarelor unități de cavalerie, care au răspuns prompt și fără ezitare la ordinul regelui Mihai I: Regimentul 2 Călărași, Regimentul 4 Roșiori, Regimentul 9 Roșiori, Divizia 8 de Cavalerie, comandanții unităților de trupe motorizate, proveniți din arma cavalerie, precum și Regimentul 6 Dorobanți "Mihai Viteazul" Totodată, un rol special a revenit generalului Aurel Aldea, care, în momentul arestării lui Ion Antonescu s-a aflat la Palatul Regal din București, după ce în prealabil își îndeplinise misiunea de pe frontul din Moldova, în sectorul Corpului V Armată, comandat atunci de generalul C. Nicolescu. Se știe că generalul A. Aldea a fost numit ministru secretar de stat la Interne în noul guvern condus de C. Sănătescu⁷.

La întrebarea firească: de ce ora H, destinată declanșării actului respectiv s-a produs la 23 august 1944 și nu la 26 august 1944 așa cum fusese stabilit în prealabil, răspunsul îl găsim în complotul generalilor și ofițerilor superiori contra lui Ion Antonescu atât de la Palatul Regal din București, cât și de pe frontul din Moldova, aflați la comanda unor mari unități combatante.

Astfel, pe frontul din Moldova, în cadrul Armatei a IV-a, generalul C. Nicolescu, I. Crețulescu, D. Rașcu, Niculescu-Cociu, au încetat focul contra Armatei Roșii înainte de 23 august 1944, deschizând în acest fel culuarul Siretului, ceea ce a permis trupelor sovietice din Frontul II Ucrainian să debarșeze - fără lupte - după 23 august 1944, în Câmpia Dunării, punând stăpânire, împreună cu trupele Frontului 3 Ucrainean pe calea spre inima nazismului și hortismului, prin România, spre Câmpia Tisei și Dunării⁸.

Deși, în ultimul timp au apărut foarte multe scrieri referitoare la evenimentele din România din august 1944, totuși, nicăieri n-am găsit nici un înscris în care să se menționeze conferința ofițerilor generali și superiori români și sovietici de la Blăgești

(Buhuși) din zilele de 23-24 august 1944⁹.

Referindu-ne în rândurile ce urmează la desfășurarea conferinței româno-sovietică de la Blăgești, de lângă orașul Buhuși, suntem obligați ca înainte de toate să prezentăm poziția geografică a unității militare române din care făceau parte și misiunea încredințată pe data de 22 august 1944 orele 20, la conacul "Vasiliu Bolnaru" din com. Văleni de lângă orașul Roman.

Mobilizat în martie 1944 și avansat la gradul de locotenent în rezervă în arma cavalerie la Regimentul 6 Călărași din Brașov, am fost repartizat la grupul 55 Cercetare, din cadrul Corpului V Armată și trimis pe frontul din Moldova. Comandam efectiv escadronul 2 săbii, îndeplinind, totodată și funcția de ofițer adjutant al grupului și interpret de limbă rusă. Comanda grupului 55 Cercetare fusese încredințată locotenent-colonelului C. Beroniade, care, după cum am aflat chiar pe front, fusese anterior sub comanda generalului C. Nicolescu la Escorta Regală. Datorită acestui fapt, nu de mare importanță la prima vedere, unitatea noastră, ca unitate de rezervă a Corpului V Armată, a avut, din momentul intrării în dispozitivul din linia a II-a a frontului, misiunea până la 16 august 1944, de a lucra la fortificațiile de pământ și lemn de pe malul drept al pârâului Bahluiet, între Târgul Frumos și Sârca, la așa numita linie "Fux" ("Vulpea"), asigurând concomitent și paza zonei postului de Comandă al Corpului V Armată.

La nord de sectorul nostru, în linia a II-a a frontului, alături de trupele noastre, se afla amplasată Divizia 46 Infanterie germană. În acest sector fuseseră cele mai crâncene bătălii între blindatele sovietice și cele germane, cu deosebire în sectorul Valea Oilor. În consecință în zona "nimănui" - între linii - exista un tanc sovietic de tip "Stalin", distrus parțial și folosit ca punct de observație pentru trupele noastre. Aici, în sectorul Tg. Frumos - Valea Oilor, în tancul sovietic, au avut loc, în nopțile zilelor dintre 16 și 20 august 1944, tratativele secrete între comandanții generali români și sovietici și anume între generalul Aurel Aldea din partea României și generalul Losev din partea Frontului 2 Ucrainean. Precizarea aceasta a fost oficial făcută de generalul Losev în convorbirea avută cu generalul Radu Gheorghe, Comandantul Corpului I Armată, la Blăgești în dimineața zilei de 23 august 1944, oferindu-i, în acest fel, posibilitatea colaborării imediate și necondiționate cu Armata Roșie, împotriva naziștilor și hortiștilor, asigurându-l de izbânda finală.

Generalul Losev a insistat asupra faptului că în urma convorbirii cu generalul A. Aldea devenea clară poziția României din punct de vedere militar și anume de a întoarce imediat armele contra Germaniei naziste și Ungariei hortiste pentru recucerirea Ardealului, cedat în 1940.

Abia atunci, în toiul traducerilor de rigoare, mi-am dat seama că Basarabia noastră era definitiv pierdută și consider că actualmente este absolut necesar să rememorăm cele relatate de Iuliu Maniu, în calitatea sa de șef politic al opoziției naționale și democratice din România pe tema ieșirii României din Axă, că fără garanțiile formale ale Angliei, în primul rând, Basarabia și nordul Bucovinei vor fi recuperate de sovietici. În cazul când România, prin Ion Antonescu ar urma să înceteze ostilitățile

și să încheie un armistițiu cu Națiunile Unite, Iuliu Maniu afirma că Ion Antonescu s-ar manifesta ca un rău patriot dacă ar alunga pe germani pentru a aduce pe ruși¹⁰.

În situația dată de pe front din dimineața zilei de 23 august, conform relatărilor generalului Losev, care comanda Divizia I de gardă, reieșea că acolo în tancul sovietic, scos din luptă, din zona Târgul Frumos - Valea Oilor, s-au fixat între 16 și 20 august 1944 liniile generale ale colaborării româno-sovietice în sectorul Armatei a IV-a română, înainte de declanșarea ofensivei sovietice din 20 august 1944, soldată, după cum se știe cu vestita operațiune strategică a Frontului 2 Ucrainean, în colaborare cu Frontul 3 Ucrainean, cunoscută ca încercuirea de la Iași-Chișinău.

Astfel, în perspectiva jumătății de veac de la evenimentele militare de pe frontul din Moldova în august 1944, suntem în măsură a afirma, din punctul nostru de vedere, că tot ceea ce au realizat generalii C. Sănătescu, C. Nicolescu, Ilie Antonescu, Vasiliu Râșcanu, Ilie Crețulescu și coloneii, avansați apoi generali, D. Dămăceanu și M. Olteanu a fost aplicarea în mod secret a unui plan militar bine conceput, cu asigurarea deplinei conspirativității, absolut necesară unei astfel de acțiuni temerare, care a deschis, premeditat pe front culoarul Siretului, prin retragerea unor efective ale Armatei a IV-a română spre trecătorile Carpaților Orientali, a lăsat totodată neocupată linia de fortificații Focșani - Nămolosa - Brăila, deschizând deci Poarta Câmpiei Munteniei și lăsând cale liberă Armatei Roșii spre București. Prin aceste acțiuni secrete grupul de generali, de la Palatul Regal și de pe frontul din Moldova, a construit la devansarea cu trei zile a ieșirii României din Axă, deoarece aceasta ieșire planificată a se produce la 26 august 1944, a avut loc în după amiaza zilei de 23 august 1944, ora H, în prezența generalilor C. Sănătescu și A. Aldea, al cărui rol a reușit cu deosebită claritate, în baza relatărilor generalului sovietic Losev.

Consensul unor generali în spiritul celor mai sus scrise rezultă și din relatările generalului Ilie Crețulescu, care încă din iunie 1944 se afla în strânse legături cu generalii C. Sănătescu și Vasiliu-Râșcanu, precum și cu colonelul Dămăceanu. Ilie Crețulescu știa de la Sănătescu că prin sectorul Div. 104 Munte, la comanda căreia trebuia să se prezinte, trebuia să treacă un emisar român la sovietici ca să-i informeze despre pregătirile din România, privind încheierea unui armistițiu militar¹¹. Acel emisar în persoana generalului A. Aldea nu a mai trecut prin sectorul Diviziei 104 Munte comandată atunci de generalul I. Crețulescu. Înțeles cu generalul C. Nicolescu, comandantul Corpului V Armată, A. Aldea a folosit tancul sovietic părăsit din zona dintre linii în sectorul Valea Oilor, unde s-au desfășurat tratativele secrete cu generalul Losev, comandantul Diviziei I gardă din cadrul Armatei a V-a de gardă a Frontului 2 Ucrainean.

Actualmente istoricii știu că prin canalul Stockholm fusese comunicat sovieticilor planul de răsturnare a regimului antonescian, iar Alexandra Kollontai, odată cu înștiințarea oficială a Moscovei despre existența acestui plan l-a caracterizat drept interesant, clar și temeinic studiat. Se recunoaște fără rezerve că ceea ce urma să prezinte personal emisarul român, pentru care se ceruse încă la 18 august 1944 agreementul guvernului sovietic și care nu era altul decât generalul A. Aldea, nu era

altceva decât confirmarea că în România se luaseră cele mai eficiente măsuri care să permită ieșirea României din Axă, măsuri luate în secret de un grup de generali, care au acționat cu fermitate atât la București la Palatul Regal, cât și pe frontul din Moldova în cadrul Armatei a IV-a.

În ceea ce privește activitatea de pe front în acele zile ale fierbintelui august 1944 relatează amănuntul că pentru a înșela vigilența generalilor, la sugestia comandantului Corpului V Armată, care vizitase de două ori Grupul 55 cercetare, sub pretextul pregătirii acestui Grup de cavalerie contra unei eventuale intervenții ale unor forțe inamice parașutate în spatele Comandamentului respectiv, lt. Colonelul Beroniade a inițiat invitarea la întreceri sportive și de echitație a unor ofițeri din Divizia 46 germană la postul de comandă al Grupului, dislocat în satul Găești. Aceste contacte au permis apoi Grupului 55 Cercetare, intrat în dispozitivul de luptă din linia I, să se desprindă de pe front în cursul retragerii spre sud fără să intre în conflict cu trupele germane ale Diviziei 46 germane și să se organizeze parțial ariergarda Corpului V Armată. Însuși comandantul corpului, după cum o știm actualmente, s-a retras precipitat la București, preluând funcția de Mareșal al Palatului în locul generalului C. Sănătescu, numit de Regele Mihai I, Prim-Ministru al noului guvern al României.

Grupul 55 Cercetare primise ordin în cursul zilei de 22 august 1944. Plicul a fost deschis la ora 20 în cantonamentul de la Conacul "Vasiliu Bolnavu" din satul Văleni, prin care se făcea cunoscută încetarea focului împotriva Armatei Roșii. Ordinul remis de Comandamentul Armatei a IV-a sub semnătura generalului Dragomir, șeful Statului Major al Armatei, ordona: a) încetarea imediată a focului împotriva Armatei Roșii; b) la contactul cu trupele sovietice să se ia măsuri de organizare a unui aliniament. Acest ordin mi-a fost înmănat la ora 22 la părăsirea cantonamentului respectiv, fiind numit comandant al ariergărzii Grupului 55 Cercetare, urmând totodată să părăsim zona Văii Moldovei, să ne retragem spre sud-vest pe Valea Cracăului spre a atinge aliniamentul Tazlău-Onești și să ne îndreptăm spre Măgura-Odobești.

În fruntea escadronului 2 săbii a Grupului 55 Cercetare în zorii zilei de 23 august am pătruns în marginea satului Ardeoani, dar am fost opriți de trupele sovietice, comandate de un maior de cavalerie cu care am intrat în contact, citind și traducând ordinul scris ce-l primisem la Văleni-Roman.

Semnalez unele amănunte ale convorbirii cu maiorul sovietic. Astfel, după prezentarea documentului oficial din partea Corpului V Armată, traducându-l în limba rusă, maiorul a declarat că generalii români subapreciază comandamentul sovietic când cer să se fixeze o linie de demarcație, adică aliniamentul înscris în ordinul respectiv. "gde Berlin" (adică "unde-i Berlinul?", în limba rusă) a întrebat răspicat ofițerul sovietic și apoi "gde nemți?", adică "unde sunt nemți?", spre a se convinge dacă în apropiere nu sunt trupe germane.

I-am răspuns că trupele germane organizate de care m-am desprins în cursul zilei de 22 august au rămas la capul de pod Sagna-Roman, pe Valea Moldovei. Maiorul mi-a răspuns că acele trupe au fost lichidate de cercetașii sovietici călări din avangarda unității sale, ceea ce mi-a oferit și dezlegarea problemei cum au reușit cercetașii

sovietici să ne devanseze în deplasarea noastră spre sud-vest. Consecința a fost cumplită, deoarece unitățile noastre din C.I.A. și C. VII A. din cadrul Armatei a IV-a au fost capturate de sovietici și dezarmate.

Îndreptându-mă spre satul Blăgești, am trecut repede prin această localitate, pustie, părăsită de populația locală, dar și lipsită de eventuale trupe sovietice și pe la ora 10 în ziua de 23 august îndreptându-mă spre orașul Buhuși am întâlnit o mașină americană de tip Willis, în care se aflau 4 (patru) persoane și anume: în față alături de șofer era un general sovietic, iar în spate un soldat sovietic înarmat și un general român.

Deoarece escadronul era înarmat și ne deplasam cap la crupă pe ambele laturi ale șoselei, am fost obligat să opresc mașina sovietică și să mă prezint generalilor din mașină să le aduc la cunoștință ordinul scris al C.V.A. de încetarea ostilităților între armata regală română și Armata Roșie. Am declarat că vorbesc rusește și pot efectua serviciul de interpret, așa cum ceruse generalul român la contactul nostru pe cât de neașteptat pe atât de dorit de ambele părți.

Raportând că sunt comandantul escadronului 2 săbii din Grupul 55 Cercetare, din ariergarda C.V.A. am tradus pantru generalul sovietic ordinul emis la 22 august 1944 de generalul C. Nicolescu, comandantul C.V.A. Generalul român a spus că este comandantul Corpului I și VII Armată și că se numește Radu Gheorghe. Generalul sovietic, spunând că-l cheamă Losev, m-a invitat ca împreună cu întregul escadron, să-l însoțesc, în satul Blăgești, unde se afla punctul de comandă al Diviziei 1 de gardă, pe care o comanda el. Totodată, a declarat spre știința generalului Radu Gheorghe că nu-l considera prizonier, invitându-l la sediul comandamentului sovietic pentru tratative, așa cum prevedea ordinul Armatei a IV-a.

La prânz, în satul Blăgești, au fost aduși de trupele sovietice și alți generali și ofițeri superiori, din armata română care se declaraseră de acord să colaboreze imediat și necondiționat cu Armata Roșie, contra hitleriștilor și hortiștilor. În această situație s-a aflat în primul rând generalul Ilie Crețulescu, comandantul Diviziei 103/104 Munte, care venise tocmai pentru tratative. La fel, s-a prezentat și generalul Damian Rașcu, comandantul Diviziei 1 Infanterie, dornic cu toate trupele Diviziei să participe la eliberarea Ardealului.

Între timp la Blăgești a sosit generalul colonel Șumilov, comandantul grupării 53 de Armate, cu întregul său stat major, tocmai pentru perfectarea tratativelor româno-sovietice de colaborare.

În sala mare a școlii din satul Blăgești a fost organizată imediat o masă tovarășească, la care s-a toastat înainte de toate pentru Stalin, apoi pentru victorie, colaborare militară imediată și necondiționată româno-sovietică. În această situație generalul Radu Gheorghe a cerut ca prin stațiile de radio sovietice să se ia legătura la București cu generalul Mihail, Șeful Marelui Stat Major al Armatei regale române. În schimb, generalul Ilie Crețulescu a declarat că este la curent cu situația din București și din țară și fără să ceară aprobarea generalului R. Gheorghe, superior în grad, deci comandant efectiv al tuturor trupelor aflate în tratative, a acceptat imediat și necondiționat comanda sovietică, urmând ca împreună cu generalul Losev să

perfecteze detaliile operațiunilor din linia I a frontului¹².

Astfel, în zilele de 23 și 24 august 1944 s-a realizat pe frontul din Moldova o "întoarcere a armelor", adică o schimbare radicală, în așa măsură, încât armata să înceteze imediat focul împotriva Armatei Roșii și mai mult chiar, să se angajeze conștient în lupta împotriva hitleriștilor și hortiștilor.

La Blăgești, în consecință, sovieticii au procedat imediat și la emiterea altor ordine operative, deoarece și alți ofițeri superiori, comandanți de trupe combatante, fără să mai aștepte confirmarea Bucureștilor, adică a Marelui Stat Major al Armatei regale române, au cerut să lupte sub ordinele Armatei Roșii. Astfel, la insistențele comandantului artileriei Diviziei 1 Gardă, comandată de generalul Losev, a fost adus în conferință colonelul V. Danacu, comandantul Regimentului 7 Artilerie grea, care declarând că are trei unități de foc, este gata să intre imediat în dispozitivul de luptă contra inamicului comun - hitleriștii și hortiștii - ceea ce a produs o puternică impresie asupra ofițerilor sovietici, care-l apreciau ca pe un foarte bun artilerist.

La reproșul generalului Radu Gheorghe că Danacu n-a executat la vreme ordinele de tragere date de comandamentul Corpului I Armată în cursul lunii respective, când i-a invocat lipsa de muniție, colonelul Danacu a declarat că abia aștepta să înceteze războiul cu rușii și să pornească lupta cu toate armele, împotriva cotropitorilor hitleriști și hortiști.

Colonelul Danacu a fost unul din eroii fortăreței Carpaților Orientali și debarșării trupelor româno-sovietice în Transilvania și atingerea alinimentului pe granița româno-ungară, impusă de dictatul de la Viena, luptând cu abnegație sub comandament sovietic în intervalul 23 august - 12 septembrie, data semnării armistițiului româno-sovietic, când toate trupele române din sectorul respectiv au revenit sub comandament român¹³.

Astfel, în afara Div. 103/104 Vânători de Munte, au plecat pe front, împotriva germanilor, toate unitățile de infanterie cu brandturi de toate calibrele, întărind puterea de foc a trupelor sovietice de infanterie, precum și detașamentul trupelor blindate.

În decursul zilelor de 25-26 august au fost emise de sovietici și alte ordine de cooperare româno-sovietică.

Pe data de 26 august 1944 comandamentul trupelor române a fost mutat de la Blăgești în satul Galbeni, lângă Roman. Acolo a avut loc o paradă militară, după alte tratative la care au participat generalul-colonel Șumilov, generalul-maior Losev și colonelul Nicolaev, membru al Consiliului militar al Frontului 2 Ucrainean, de două ori erau al Uniunii Sovietice.

Apoi comandamentul a fost adus, fără trupă, în satul Poiana-Nicorești. Aici am stat până la 17 septembrie 1944, sub paza sovietică, condusă de maiorul Goreț. Începând cu data de 30 august auzeam mereu explozii puternice și la întrebarea mea, dacă nu cumva se dau lupte în zona fortificațiilor Focșani-Nămoloasa, maiorul Goreț a spus că pionierii sovietici distrug cazematele pentru a nu fi ocupate de trupe germane răzlete rămășițe ale Armatei a 6-a germane după dezastrul ofensivei și încercuirii Iași-Chișinău.

Am aflat apoi din scrierile istoricilor că și neocuparea efectivă a liniei de fortificații Focșani-Nămoloasa-Brăila de către trupele române a făcut parte din planul militar al generalilor mai sus amintiți, în această situație un rol special revenind colonelului Hanganu, șeful secției 6 transporturi din Marele Stat Major, care a dirijat în perioada respectivă transporturile trupelor, spre front și în interior, facilitând în primul rând, concentrarea trupelor române în zonele stabilite spre a se contracara eventualele acțiuni hitleriste din zona petrolieră de pe valea Prahovei.

De altfel, și zona cazematelor Tg. Frumos - Tg. Neamț n-a fost ocupată de trupe spre a împiedica ofensiva Armatei Roșii. De la același general Losev dețin informația că generalii comandanți de sector - fără să dea nume - au luat măsuri de așa natură, încât trupele sovietice au luat cu asalt cazematele la ora prânzului în ziua de 21 august 1944, fără să întâmpine rezistență.

În linii generale, situația din Moldova în zilele de 20-23 august 1944 s-a prezentat astfel:

Debușând pe linia Erbiceni - Podul Iloaiei trupele sovietice au întors frontul spre est, de îndată ce au ieșit la aliniamentul șoselei și căii ferate Pașcani-Iași și au lăsat liber sectorul Podul Iloaiei-Paşcani spre Siret și spre Carpați, iar trupele române retrăgându-se fără lupte spre sud și sud-vest au creat un culoar pe Valea Siretului, ceea ce a permis unor detașamente rusești să ajungă la Roman, la Roznov și Ardeoani la 23 august 1944 dimineața.

Colaborarea româno-sovietică din zilele de 20-26 august 1944 de pe frontul din Moldova a permis trupelor sovietice să avanseze rapid în interiorul României și să realizeze după 23 august 1944, odată cu trecerea prin România fără lupte până la granița cu Ungaria, o altă operațiune de anvergură: încercuirea Ungariei¹⁴.

Această situație tactică foarte clară a permis sovieticilor marsul spectacular al Armatei 6 Tancuri din Frontul 2 Ucrainian, infiltrat între Armatele 52 și 57 sovietice, spre Bârlad în cursul zilei de 23 august 1944, facilitând grupării 53 Armate, ca rezervă strategică a Frontului 2 Ucrainean, sub comanda generalului-colonel Șumilov, care a condus efectiv tratativele româno-sovietice de la Blăgești, să ajungă în împrejurimile de est ale Bucureștilor, ca și trupele Armatei 6 Tancuri, la 29 august 1944¹⁵. Calculele specialiștilor României ca urmare a complotului generalilor împotriva lui Ion Antonescu, prin declanșarea actului de la 23 august 1944 ora H, la care noi adăugăm și colaborarea militară româno-sovietică de pe frontul din Moldova în august 1944, dovedesc cu prisosință importanța strategică a situației creată prin ieșirea României din Axă, contribuind la scurtarea cu mai mult de 6 luni a celui de al doilea război mondial din 1939-1945, după aprecierea istoricului Louis L. Snyder¹⁶.

Înaintarea trupelor sovietice spre sud în Moldova s-a desfășurat rapid între Siret și Carpați fără lupte, deoarece lupte grele s-au dat la est de Siret, spre Bârlad și Prut, soldându-se cu distrugerea trupelor Armatei a 6-a germane, bătălie istorică considerată al doilea Stalingrad al hitleriștilor.

Deși surpriza ieșirii României din Axă la 23 august 1944 ora H a deschis drumul mai întâi spre București a trupelor Armatei Roșii, totuși rămâne de explicat din punct

de vedere istoric devansarea cu trei zile a actului istoric de la Palatul Regal din București și nu la 26 august 1944 cum se știa prin intermediul calculelor informaționale specifice spionajului de anvergură.

În acest sens se evidențiază, alături de alte cauze și complotul generalilor atât de la Palat, cât și de pe frontul din Moldova. Astfel sunt de remarcat următoarele elemente:

1) Tratatul între 16-20 august 1944 strict secrete între generalul Losev din partea sovietică și Aldea din partea României;

2) Lipsa de inițiativă și tergiversarea unor acțiuni militare contra Armatei Roșii în intervalul respectiv și chiar mai înainte. În acest sens elocvent este conflictul între generalul I. Crețulescu și generalul Erik Wöhler, comandantul Armatei a 8-a germane, soldat cu o anchetă efectuată de comandantul Corpului I Armată, generalul R. Gheorghe¹⁷;

3) Refuzul de a lupta contra Armatei Roșii după 23 august 1944 și întoarcerea armelor contra hitleriștilor și hortiștilor. Elocvent în acest sens fiind cazul colonelului V. Danacu, mai sus amintit, semnalat însă și de generalul Ilie Crețulescu, în memoriile sale¹⁸;

4) Cooperarea directă sub comanda generalului-colonel Șumilov, care în Transilvania a comandat Armata 7 de gardă, în această situație fiind generalul Ilie Crețulescu, coloneii V. Danacu și Gh. Matei, precum și alți ofițeri superiori din armata regală română de pe frontul din Moldova până la semnarea oficială a armistițiului dintre România și Uniunea Sovietică la 12 septembrie 1944, după care dată toate aceste trupe au trecut sub comanda Marelui Stat Major al armatei regale române¹⁹.

Semnalez faptul că toate ordinele scrise primite de generalul R. Gheorghe din partea Armatei Roșii, sub semnătura generalului-colonel Șumilov în intervalul 23-29 august 1944 în vederea cooperării româno-sovietice, împreună cu arhiva grupului român operațional, a fost ridicată de sovietici în satul Galbeni, în momentul transferării grupului de 44 ofițeri români, fără trupă, în satul Poiana-Nicorești, sub pază strictă, asigurându-se un tratament identic cu cel din zilele de 23-29 august 1944 de la Blăgești și Galbeni.

Ordinele emise în noaptea de 22 spre 23 august 1944, privind încetarea focului împotriva trupelor Armatei Roșii a fost o surpriză pentru trupele operaționale din linia I a frontului. Comandamentul 2 Ucrainean, așa cum discutaseră între ei generalul Losev și colonelul Nicolaev, la Galbeni, a surprins sub aspectul repeziciunii cu care s-a produs. Dar mai ales prin precizia cu care a fost executat în consensul întregii armate regale române, ceea ce pentru noi - ca istoric - dovedește existența unui complot al generalilor care au elaborat un plan operațional bine chibzuit și pus în aplicare ireproșabil, însă, hazardul, a devansat aplicarea acestui plan cu trei zile, adică la 23 august 1944, ora H, în loc de 26 august 1944.

Astfel, actul istoric din ziua de 23 august 1944 de la București, a creat strategic un uriaș cap de pod pentru trupele sovietice și a permis concentrarea și apoi lansarea

ofensivei ulterioare spre Europa Centrală, germanii fiind obligați a părăsi cât mai repede Balcanii.

În ceea ce privește ofensiva împotriva Germaniei hitleriste s-a efectuat și ca urmare a escaladării Carpaților Orientali și apoi a pătrunderii în Transilvania de nord-est, operațiune strategică la care și-au adus pe deplin contribuția trupele române înainte de 12 septembrie 1944. Apoi, numai în 45 de zile s-a produs o uriașă translație de front, căci la 22 august 1944, Armata Roșie era la Bârlad, iar la 5 octombrie 1944 se desfășura cu succes operațiunea Debrețin. Toate acestea echivalau cu o debarcare a aliaților în Balcani, după cum se aprecia la OKW pe ziua de 9 iulie 1943, când pe baza analizei efectuate s-a precizat că eventualitatea debarcării aliaților în Balcani ar determina ca Turcia să părăsească poziția sa de neutralitate, ca Bulgaria, România și Ungaria să iasă din Axă, ca aliații să beneficieze de petrolul din România, iar Germania să fie lipsită de materii prime indispensabile ca bauxita, cromul și altele. De altfel, scurtarea războiului purtat de naziști a fost prevăzută de Albert Speer încă la 8 februarie 1944, care declara că războiul se va sfârși “aproximativ la zece luni după pierderea Balcanilor”²⁰. Într-adevăr marea conflagrație a secolului XX s-a sfârșit la opt luni și jumătate după ieșirea României din Axă și trecerea de partea Națiunilor Unite, devansând cu o lună și jumătate prevederea lui Albert Speer. Totodată ne permitem să precizăm și faptul istoric precum că ieșirea României din Axă a echivalat pentru Germania hitleristă cu o debarcare a aliaților în Balcani.

După semnarea armistițiului dintre România și Uniunea Sovietică la Moscova la 12 septembrie 1944, cooperarea româno-sovietică a devenit și mai operativă, România participând la lupta împotriva Germaniei și Ungariei cu un efectiv inițial de 12 divizii.

Datorită acestor împrejurări grupul de ofițeri generali, ofițeri superiori și ofițerul translator de limbă rusă cantonați temporar la Poiana-Nicorești a fost imbarcat în autobuze și mașini și transportat la București pe data de 17 septembrie, în conformitate cu hotărârea comandamentului Frontului 2 Ucrainean. Astfel, maiorul sovietic Goreț a înmănat generalului Gh. Mihail, un act scris și semnat, tradus din limba rusă imediat de către mine, prezent alături de generalul Radu Gheorghe, specificându-se că suntem restituiți Marelui Stat Major al României ca fiind făcuți prizonieri între 23 august și 12 septembrie 1944. În acel moment generalul C. Sănătescu a sărit în picioare ca ars cu fierul roșu, exclamând “Gheorghe unde sunt cei 130.000 de ostași de pe frontul din Moldova?”. În locul acestor ostași, eram predați noi, grupul respectiv de la Poiana-Nicorești în număr de 44 (patruzeci și patru) de ostași ai armatei regale române.

Imediat, la ordinul generalului C. Sănătescu, generalul Gh. Mihail l-a numit pe generalul R. Gheorghe comandant operativ al grupului de ofițeri români care, împreună cu un delegat al sovieticilor, în persoana maiorului Kostrov, s-a deplasat în Moldova, chiar a doua zi, la 18 septembrie 1944 pentru a recupera la Iași restul prizonierilor, ofițeri și trupă, în conformitate cu înțelegerea semnată la Ploiești la 28 august 1944 de generalii C. Sănătescu și R. Malinovski. Totul, a fost zadarnic. Prozonierii români care au fost luați forțat, încă din 23 august 1944, din momentul

încetări focului împotriva Armatei Roșii, conform ordinului comandamentului Armatei a IV-a române, au fost duși la muncă forțată în minele de cărbuni din Donbas și foarte puțini au supraviețuit.

Grupul operativ s-a ocupat apoi de recuperarea armamentului în special a artileriei de câmp și a tancurilor grele de 120 mm Skoda, acestea din urmă părăsite în timpul retragerii spre sud de pe frontul din Moldova în zona Tazlău-Târgu Trotuș - Odobești. Misiunea - în pofida greutăților - s-a soldat cu succes, iar tunurile Skoda au fost în întregime recuperate și aduse la Târgoviște pentru șemizare, iar apoi au intrat în dotarea Armatei a III-a română pe frontul antihitlerist și antihortist.

Ca ofițer interpret de limba rusă am rămas în continuare la dispoziția Marelui Stat Major, fiind încadrat la secțiunea VII (colonelul Baiculescu) care avea misiunea de a menține legătura cu Comisia aliată de control privind aplicarea armistițiului. Mai târziu am trecut la secția V la traducerea regulamentelor trupelor blindate, precum și a unor tratate sovietice de strategie și tactică militară.

Capitularea Germaniei la 9 mai 1945 a constituit de fapt încetarea războiului în Europa, iar Marele Stat Major m-a demobilizat pe data de 15 mai 1945, ceea ce mi-a permis să-mi reiau serviciul la Iași, la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", unde funcționam ca asistent la catedra de Istoria Românilor.

După trecerea a unei jumătăți de veac de la petrecerea evenimentelor, deși arhivele sovietice nu sunt încă accesibile cercetătorilor străini cu privire la desfășurarea celui de-al doilea război mondial, datele de mai sus înlocuiesc - în limita posibilităților obiective - documentele autentice, tocmai spre a fi folosite în vederea elucidării evenimentelor desfășurate în acel august fierbinte din anul 1944.

Din punctul de vedere al istoriei mentalităților - ramură nouă a științei istorice contemporane - trebuie să subliniem realitatea în sine, ca element istoric obiectiv - un **datum** cert - atât de aprig disputat de istoricii contemporani și anume acela că **jurământul față de rege** a constituit elementul esențial al actului istoric de la 23 august 1944 ora H. Dacă regele a ordonat era lucru sfânt conform jurământului prestat pe drapelul țării. Iată de ce nimeni din armată nu a șovăit, nu a ezitat, ci din contra, cu elan și abnegație a răspuns la chemarea Majestății Sale Regelui României Mihai I de a întregi Țara. Iată de ce toată armata regală română de pe frontul în mișcare și țara întreagă, fără ezitare a răspuns imediat cu promptitudine realizării ieșirii României din Axă și trecerea de partea Națiunilor Unite la 23 august 1944.

NOTE:

¹ Vezi William Stevenson, *I se spunea Temerarul*, traducere de Ștefan Dumitrescu, București, 1984.

² Hugh Seton-Watson, *The East European Revolution*, New York, 1961, p. 89.

³ În ceea ce privește frontul românesc din Moldova între Siret și Carpați, vezi Ilie Crețulescu, *Peste crestele Carpaților*, București, 1968.

⁴ E. Preda, *Săritura de pisică*, București, 1976, p. 264; Gh. Buzatu, A. Simion, *Preludii diplomatice ale actului istoric de la 23 august 1944*, în AIIAI, XXI, 1984,

p. 1-24; *Actul de la 23 august 1944 în contextul internațional. Studii și documente*, București, 1984, coordonator Gh. Buzatu.

⁵ Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, I. Saizu, D. Șandru, *Din istoria unei zile (Contribuții la cronologia insurecției române din august 1944)*, în *AIIAI*, XVI, 1979, p. 38 și 39. Spre regret aici lipsesc informațiile referitoare la evenimentele desfășurate pe frontul din Moldova în cadrul operativ al Armatei a IV-a română.

⁶ Vezi E. Preda, *op. cit.*, p. 101.

⁷ Gh. Buzatu și colab., *op. cit.*, p. 54.

⁸ Gh. Buzatu, *Revoluția română din August 1944 în versiunea istoriografiei străine*, în "*Cronica*", XXIV (1226), din 28 iulie 1981, p. 1-2. Astfel, istoricul Louis L. Snyder afirmă că operațiunile întreprinse în România, corelate, apoi cu ofensiva Frontului 2 și 3 Ucrainean, "au deschis întreaga Vale a Dunării" pentru marșul Armatei Roșii spre inima industrială a Germaniei. În schimb istoricii sovietici trec sub tăcere rolul României în scurtarea cu mai mult de 6 luni a celui de-al doilea război mondial.

⁹ *Ibidem*, cu trimitere la recenta enciclopedie sovietică consacrată *Marelui Război pentru Apărarea Patriei (1941-1945)*, (coordonator M.M. Kozlov, general de armată și profesor), în care nu se amintește nimic despre convorbirile româno-sovietice de la Blăgești (Buhuși) din zilele de 23-25 august 1944 și de la Galbeni (Roman) din 26-29 august 1944.

¹⁰ Horia Brestoiu, *O istorie mai puțin obișnuită*, București, 1987, p. 312.

¹¹ I. Crețulescu, *op. cit.*, p. 32.

¹² *Ibidem*. Forțarea trecerii Ghimeș-Palanca.

¹³ *Ibidem*, p. 36 și îndeosebi p. 53-57.

¹⁴ Gh. Buzatu și colab., *op. cit.*, p. 15.

¹⁵ M. V. Zaharov, *Molnienosnaja operacija*, în *Voiennno-Istoriceșkij Zurnal*, 1964, 8.

¹⁶ Cf. *Supra nota 8*.

¹⁷ I. Crețulescu, *op. cit.*, p. 18-20.

¹⁸ *Ibidem*, p. 36.

¹⁹ Amănunte la I. Crețulescu, *op. cit.*, p. 40.

²⁰ Albert Speer, *Au coeur du troisième Reich*, Fayard, Paris, 1971, p. 450-451.

APRÈS 50 ANNÉES. TÉMOIGNAGÉS INÉDITS CONCERNANT LA SITUATION AU FRONT DE MOLDAVIE EN AOÛT 1944 Résumé

L'auteur, présent aux pourparlers roumains-soviétiques du 23 au 29 Août 1944 au front de la Moldavie à Blăgești (Buhuși) et Galbeni (Roman), tant qu'officier et interprète, amène des témoignages inédits afin de compléter certains souvenirs concernant le cessez-le-feu contre l'armée soviétique, la création des conditions militaires d'armistice par la fixation d'une ligne de démarcation entre les troupes

soviétiques et roumaines et la collaboration militaire roumaine-soviétique et roumaine et la collaboration militaire roumaine-soviétique immédiatement après le 23 Août 1944.

Le commandement soviétique, représenté par les généraux Choumiloff (commandant du Groupement 53 d'Armées), Loseff (commandant de la I-ère Division de Garde) et la colonel Nikolaev (représentant du Conseil militaire du IIe Front Ukrainien) a traité avec le commandement roumain représenté par les généraux Radu Gheorghe (commandant du I-er Corps d'Armée), Damian Rachco (commandant de la I-ère Division) et Elie Cretzoulesco (commandant de la Division 103/104 Chasseurs Alps) l'affectation immédiate sous les ordres de la 7-e Armée de Grande du II-e Front Ukrainien en vue de la poursuite de l'ennemi et rapidement débouché en Transylvanie par les défilées de Carpates.

Les propositions ont été acceptées par le général Cretzoulesco, le colonel Danaco (commandant du 7-e Régiment de l'artillerie lourde), le lieutenant-colonel Gh. Matei (commandant des unités moto-blindées) et par d'autres officiers supérieurs commandants d'artillerie légère et des mortiers. Ainsi, à partir du 23 Août 1944, de nombreuses troupes roumaines se sont trouvées sous commandement soviétique jusqu'au 12 Septembre 1944 quand, à la suite de l'armistice conclu par la Roumanie avec les Nations Unies, elles ont passé sous les ordres du Grand État Major de l'armée roumaine.

En conclusion, l'auteur considère que la situation tactique et stratégique au front de la Moldavie, quand à l'aile gauche de la IV-a Armée roumaine s'est créé un couloir entre le Siret et les Carpates, où les troupes soviétiques ont organisé rapidement sans combats, a été due à une action bien organisée par un group de généraux qui ont agi contre Ion Antonescu non seulement au Palais le 23 Août 1944, mais aussi au front de la Moldavie, tant avant le 23 août 1944 qu'immédiatement après cette date.